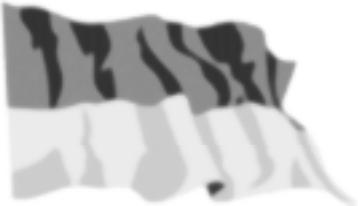

БЛІЗКАЕ СУМЕЖЖА УКРАЇНА

Валерый Барташ (Севастополь, Україна)

БЕЛАРУСЫ Ў СЕВАСТОПАЛІ

Севастопальская суполка беларусаў «Бацькаўшчына» імя Максіма Багдановіча была арганізавана ў 1997 г. І адразу ж нашай добрай традыцыяй стала наведванне магілы паэта ў Ялце ў дзень яго нараджэння і ў дзень смерці. Менавіта там асабліва добра ўспрымаюцца вершы Максіма, якія чытаюць Ганна Васюкіна, Ларыса Белік, Віка Азарава, асабліва велічна гучыць малебен, які служыць па-беларуску малады праваслаўны святар Ігар Чыкіта. Ля гэтай сціплай магілы набіраюцца моцы і гарту беларусы, якія ў русіфіканым Севастопалі смела і настойліва заняўляюць, што ў сваёй дзейнасці кіруюцца ідэяй незалежнасці сваёй бацькаўшчыны — Беларусі.

Традыцыяй нашай стала таксама свята Дзяды. Да яго суполка рыхтуюцца загадзя: у выхадныя дні беларусы талакой працуюць на Брацкіх могілках, дзе пахаваны тысячи нашых землякоў, якія загінулі пры абароне Севастопаля ў 1854—1855 гг. Само свята памінання продкаў распачынаецца каля помніка Аляксандру Казарскаму, беларусу, герою руска-турэцкай вайны 1828—1829 гг., камандзіру легендарнага брыга «Меркурый». Дарэчы, помнік Казарскаму — самы першы помнік у Севастопалі, бо ён узвeзены ў 1831 г.

Акрамя вечарын паэзіі М. Багдановіча суполка падрыхтавала і правяла ў гарадской бібліятэцы імпрэзы, прысвечаныя Ефрасінні Полацкай, Каствулю Каліноўскаму, Ларысе Геніюш. Аб'яднанне беларусаў мае штомесяц 30 мінут эфірнага часу на радыё. Кожная акцыя, праведзеная суполкай, абавязкова асвятляецца ў газетах і праз электронную пошту. Словам, настойлівая праца беларусаў Севастопала дае свой плён. Беларускія севастопальцы маюць мець у сваім памяшканні мастацкі партрэт М. Багдановіча. І вось у ліпені 2000 г. мы атрымалі ў дарунак ад мінскага мастака Аляксея Марачкіна

вывчу паэта на фоне крымскага краявіду. Урачыстая перадача карціны адбылася ў Літаратурным музеі М. Багдановіча. Імпрэзу хораша вёў паэт і бард Эдуард Акулін. Перад прысутнымі выступілі А. Марачкін, паэт А. Вярцінскі, А. Рудакоў з Іркуцка і іншыя.

У жніўні 2000 г. адбыўся сход па перарэгістрацыі нашага аб'яднання. У ім засталіся толькі аднадумцы, якія сапраўды могуць актыўна і творча працаўцаць. На сходзе было прапанавана змяніць назуву аб'яднання на Севастопальскае таварыства беларусаў імя Максіма Багдановіча «Пагоня». Пасля грунтоўнага абмеркавання новая назуву была аднаголосна зацверджана. На гэтым жа сходзе ўтварылася суполка Таварыства беларускай мовы імя Францыска Скарыны, якую ўзначаліла філолаг Алеся Манько, што нядайна пераехала з Мінска на сталае жыхарства ў Севастопаль. Завяршылася сустрэча ў складаннем кветак да мемарыяльнай дошкі рускага пісьменніка-рамантыка Аляксандра Грына (бацька яго, ураджэнец Беларусі С. Грынеўскі, быў удзельнікам паўстання 1863 г.). Так мы адзначылі 120-годдзе з дня нараджэння А. Грына.

Цёплай, нефармальнай атрымалася сустрэча актыўістаў таварыства ў т. зв. яго сядзібе. Нагода была неардынарная — асвячэнне карціны А. Марачкіна «Я не самотны» (партрэт М. Багдановіча). Малітву за беларускі народ прачытаў святар І. Чыкіта, якому пранікнёнымі спевамі дапамагала яго жонка, украінка, маладзенская матушка Ірына. Пасля абраду асвячэння карціны Ірына Марачкіна расказала пра творчасць А. Марачкіна, свайго свё́крапа, ілюструючы аповед рэпрадукцыямі карцін. Гаворка пашырылася да навін мастацтва, літаратуры, культуры. Прыйсутныя чыталі вершы, дзяліліся сваімі планамі. Беларусы Севастопала маюць на мэце зусім канкрэтныя справы. Гэта ўстаноўка ў Балаклаве мемарыяльной дошкі ўраджэнцу Беларусі Адаму Міцкевічу, 200-годдзе якога таварыства дружна адзначыла, наладзіўшы тэатралізаваную дзею. Гэта правядзенне акцыі ў абарону беларускай мовы, у tym ліку вечарыны, прыісвеченай Францішку Багушэвічу. Гэта выраб і ўстаноўка каменнага Ефрасіннеўскага крыжа як сімвала беларускай прысутнасці ў Крыме.

Наши жніўенскія мерапрыемствы закончыліся вандроўкай у Ялту, да Багдановіча. Магіла была прыбрана. Свежыя кветкі і маленькі бел-чырвона-белы сцяжок, адмыслова замацаваны на помніку, сведчылі, што Максіма землякі наведваюць. Запаліўшы свечку, мы ціха стаялі ля помніка і думалі, што заўсёды знайдуцца беларусы, у якіх будзе шчымець у грудзях пры чытанні «Пагоні». І гэта не так важна, дзе яны жывуць — у Севастопалі ці ў Беларусі. Сваім трагічным лёсам і высокай паэзіяй Багдановіч яднае нас вакол беларушчыны.

Уладзімір Дзяменшка (Вінніца, Україна)

УЗАЕМАДЗЕЯННЕ ВІННІЦКАГА ЗЯМЛЯЦТВА БЕЛАРУСАЙ З ІНШЫMI НАЦЫЯНАЛЬНЫMI МЕНШАСЦЯMI

Няма радзімы без гісторыі, няма нацыі без мовы. Вось таму мы і вырашылі стварыць у замежжы сваё згуртаванне, засноўваючыся на вывучэнні гісторыі і адраджэнні нацыянальных адзнак бацькаўшчыны. Але як гэта зрабіць, калі ў бібліятэках Вінніцы няма ніводнай кніжкі на беларускай мове, а тым больш па гісторыі нашай Айчыны? Каго далучыць да такой справы, калі амаль ніхто не ведае сваёй роднай мовы? А на Вінніччыне жыве больш як пяць тысяч сямей этнічных беларусаў.

Выказалі мы свой боль у Дзяржаўным камітэце па справах рэлігіі і нацыянальнасцей, звярнуліся праз рэдакцыі беларускіх газет да землякоў, якія жывуць у Беларусі, папрасілі дапамогі ў абласных выканаўчых камітэтаў. І ўсё пайшло паціху на лад.

Я думаю, вы ведаецце, што Вінніччына знаходзіцца ў цэнтральнай частцы Украіны. Сюды ідуць цягнікі з Мінска, Віцебска, Магілёва, Гомеля. Да Брэста і Гродна таксама мы знайшли дарогу з дапамогай выхадцаў з гэтых рэгіёнаў. Цяпер маем і бібліятэку беларускай мастацкай літаратуры, і газету «Голас Радзімы» чытаем. Нават слухаем па радыё звесткі і чытаем газеты з усіх абласцей. Дапамагаюць нам Міністэрства адукацыі і Міністэрства культуры, Нацыянальная бібліятэка Беларусі.

Ёсць і праблемы. Нас запрасілі на курсы, каб падрыхтаваць сваіх спецыялістаў-выкладчыцкай. Дзве нашы беларускі хацелі паехаць, каб павысіць узровень ведання беларускай мовы. Але ў нас не было магчымасці заплаціць за іх праезд... Я сам спрабую быць перакладчыкам. Перакладаю з рускай, польскай ці ўкраінскай мовы на беларускую. Можна было бы больш, лепш і хутчэй нешта ў гэтым напрамку зрабіць, ды няма грошай нават на тое, каб паслаць лісты ці перагаварыць па телефоне. Я не кажу пра мару, каб за праезд у цягніку заплацілі. Маленъкіх добраахвотных ўзносаў хапае толькі на вянкі пры пахаванні ды на хлеб, які мы часам раздаём бедным. А такіх, на вялікі жаль, 90 працэнтаў.

Не хочацца на сястру-Украіну ці на радзіму-матулю выказваць крыўду. Але ж нам няма падтрымкі — ні маральнай, ні матэрыяльнай. Глядзім, як дапамагаюць габрэі габрэям, палякі палякам, немцы немцам з Ізраіля, Амерыкі, Канады, Польшчы, Германіі і іншых дзяржаў — і смуткуем.

У газетах ці, тым больш, па радыё або па тэлебачанню расказаць праўду пра нашых землякоў не заўсёды магчыма. Спадзяємся, што новае аб'яднанне беларусаў — Усеўкраінскі саюз — здольны будзе зрабіць штосьці добрае. Магчыма, дачакаемся і мы, што засвеціць сонца і ў наша ваконца. Для таго ўзяліся мы самостойна вывучаць нашу гісторыю і мову. Толькі некаторыя

фальсіфікатары цяпер кажуць, быццам ніколі не існавала дзяржаўнасць беларусаў. Нават тыя, што вучыліся чытаць і пісаць ад беларусаў і з дапамогай беларусаў, ужо нашу гісторыю перапісаць хочуць і маладым, у тым ліку і беларусам, такую новую «тэорыю» рыхтуюць. Вось чаму нам аб'ядноўвацца трэба і праўду дзесятам, унукам і праўнукам пра радзіму тэрмінова растлумачваць трэба. Калі ж мы цяпер не адкрыем маладым вочы, не будзе ні нашай мовы, ні радзімы. Бо ў нашым зямляцтве многа моладзі, якая нарадзілася за межамі Айчыны іх бацькоў. Мы не маем магчымасці запрасіць да сябе вучоных з Беларусі, каб яны дапамаглі нам у гэтай справе. Мы нават не паслалі на навучанне беларускай мове беларусаў з-за адсутнасці сродкаў. І зарабіць для гэтай мэты гроши няма магчымасці. Крызіс усеагульны: зарабіць нічога нельга таму, што няма патрэбы ў нашай рабочай сіле, а дапамагчы стварыць, як кажуць, сваю фірму не маем капіталу.

Мae сябры прасілі, каб я звярнуўся да ўсіх суайчыннікаў з такімі словамі: прыязджайце да нас і дапамажыце, калі ласка, стварыць сапраўдны рэгіянальны ці міжрэгіянальны цэнтр нацыянальнага і сацыяльна-культурнага адраджэння беларусаў у замежжы. Мы хочам гэтым давесці да ведама ўсіх дабрадзеяў, што моцна любім бацькоўскі край і ганарымся, што нарадзіліся ў Беларусі. Родны кут усім нам мілы, забыць яго не маем сілы.

У нашым абласным зямляцтве ёсьць высокаадукаваныя людзі, заслужаныя кіраўнікі. Яны плённа і ў гэтым цяжкі час працуяць для Украіны, для ўсіх людзей, што тут жывуць. Так, начальнікам вялікага чыгуначнага вузла Паўднёва-заходній чыгункі, а таксама галоўным інжынерам працавалі да пенсіі два беларусы; вялікі шпіталь узнічальвае беларус; у наших тэхнічным і сельскагаспадарчым універсітэтах больш дзесяці прафесараў і дацэнтаў — выхадцы з Беларусі. Ёсьць дырэктары былых заводаў, якія, на жаль, цяпер збанкрутавалі і не працуяць. Многа былых кадравых вайскоўцаў, многа медыкаў, інжынераў, эканамістаў і г. д. Толькі няма багатых патрыётаў-землякоў, якія дапамаглі б нам стварыць для зямляцтва матэрыяльную базу.

Беларусы, па майму глыбокаму перакананию, даказалі ўсяму свету ў даўнейшы і навейшы час, што яны добрыя, сумленныя і вельмі працавітые людзі. Яны заўсёды самі разбіраліся са сваімі праблемамі і дапамагалі суседзям вызывацца ад прыгнятальнікаў. Наші продкі герайчна змагаліся за сваю волю. На іх долю выпала многа цяжкасцей. Але яны, а потым мы, нашы дзяды, бацькі, браты і сёстры, перамагалі ворагаў таму, што адстойвалі сваё права вольна жыць і не быць пакорнымі рабамі. На Украіне яшчэ памятаюць, як беларусы выганялі татар з іх зямель. У Вінніцы ёсьць рэшткі ўмацаванняў, якія былі збудаваны з дапамогай князя-беларуса.

Хачу яшчэ сказаць, што наша зямляцтва працуе пры ўзаемадзеянні з кіраўнікамі школ Вінніцы. Імі былі створаны магчымасці праводзіць заняткі нашага мастацкага калектыву, падрыхтоўваць наших спевакоў да ўдзелу ў абласных аглядах-конкурсах нацменшасцей. Разам з габрэйскімі

абшчынамі, вялікім польскім гуртам, арганізацыяй рускіх і іншымі нацыянальнымі супольнасцямі мы абміркоўваем нашы праблемы, выпрацоўваем стратэгію адраджэння сваіх нацыянальных традыцый, святаў, абрадаў. Праводзім сустрэчы нашых ветэранаў вайны і працы, запрашаем да сябе ўдзельнікаў вызвалення Беларусі ад гітлераўскіх захопнікаў іншых нацыянальнасцей, якія жывуць на Вінніччыне. Рэгулярна адбываюцца сустрэчы нашых беларускіх сямей. Правялі мы і цікавую сустречу гаспадынъ, якія добра рыхтуюць беларускія сірамі.

На шчасце, беларус працуе ў нас кірауніком вялікага народнага хору, ён зайдёды дапамагае нам. Песні і вершы беларускія вывучылы не так цяжка, але як купіцца нацыянальнае адзенне?! Пакуль што не знайшли мы адказу і на гэтае пытанне. На запрашэнні з Брэсцкай, Віцебскай, Магілёўскай і іншых абласцей прыняць удзел у тамтэйшых фестывалях мы адказваєм толькі: «Дзякуй». Бо паслаць туды сваіх самадзейных артыстаў няма сродкаў. Як далей рабіць добрыя справы ў замежжы, мы хацелі б пачуць і ад ўдзельнікаў нашай секцыі кангрэса.

На заканчэнне шчыра дзякую за магчымасць выказаць набалелае суайчыннікам — як сваім родным сёстрам і братам. Калі ласка, не крыўдуйце на мяне, што пажаліўся вам. Але ж у такім становішчы можна і пажаліцца.

Олександра Ковальова (Харків, Україна)

ДВОМОВНІСТЬ І ПОЕТИЧНА ТВОРЧІСТЬ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЕЗІЇ МАЙІ ЛЬВОВІЧ)

Багатофункціональність мови досліджена мовознавцями ледь не з вичерпною повнотою. Але конкретні життеві ситуаціі ніколи не бувают до кінця передбачеными і вичерпнимі. Актуалізація конкретнога передумовлює якийсь елемент несподіваного. Стосовно мов і проблемі пізнання завжди варто згадувати мудры слова Йогана Гердера про те, што не лише ми говоримо мовою, мова також говорит нами, виражаючи водночас життеву самодіяльність. Через мову людина, як маленька краплинка, долучаецца до великого потоку духовності того чи іншага народу. Людина народжуецца в потоці якойсь мови чи поміж двома руслами, людина обирае мову чи мова обирае людину. Література дае багато прикладів двомовної, а то й багатомовної творчості. Передусім така ситуація складаецца в багатомовных імперіях, дзе письменнікі, що пишуть мовою своеї мовної спільноти, користуються також офіційною мовою імперії. Український національний геній Тарас Шевченко написав кілька твораў російською мовою, але

вони все ж не дорівнюють його україномовній творчості. Німецькою та українською мовами писали Ольга Кобилянська і Юрій Клен. Прикладів двомовності авторів в українській літературі чимало. Як правило, автор пише рідною мовою, іноді користуючись офіційною (державною) мовою. Трапляється й таке, що літератор з якихось вищих інтересів обирає мову і національність, як наприклад, російський письменник з аристократів Володимир Державін, котрий у графі національність писав: «Українець за переконанням».

Кожен випадок двомовності (багатомовності) літератора цікавий по-своєму. Двомовність української літераторки Майї Львович у харківському контексті аж ніяк не належить до стандартних явищ. «Беларуська легенда Харкова» — це усталений вираз стосовно поетеси. Але хіба лише беларуська? Моменти біографічного порядку — наскільки правомірні вони в науковому дослідженні? Нобелівська лауреатка, одна з найскладніших і найцикавіших авторок ХХ ст. Неллі Закс вважала біографічний аспект зайвим. Зовнішня біографія — мов одяг з чужого плеча. Інша річ біографія внутрішня, життя душі. Це справедливо, але важливість біографічних моментів від цього не втрачає свого значення, в тому числі і для самої Неллі Закс, як і для кожного автора взагалі.

Ключі до творчості М. Львович, на мій погляд, варто шукати передусім у біографії. Батьки її походять з Беларусі. Єврейська родина, раніше ідишмовна, згодом російськомовна, але водночас з невтраченим беларуським корінням. Про беларуських єреїв відомий мовознавець Я. Станкевич писав, що емігрувавши до Великого Князівства Литовського зі сходу, вони засвоїли старобеларуську мову як свою мову культури, побуту і навіть релігії, від них лишилися старобеларуські переклади священих книг. У сім'ї М. Львович беларуською мовою як мовою побуту не користувались, але:

Мая маці слова «теперь»
з мягkim т, з цвёрдым р
вымаўляе, хоць даўно ж
каля ног хлюпацеў Сож,
хоць плыўве тут рака іншая,
хоць у маці дачка — украинская.

Біографія зовнішня і внутрішня досить-таки розбіжні. Народилася М. Львович в 1933 р. в Одесі, була в евакуації в Казахстані, де вперше близько зіткнулася з українською мовою, полюбила її як рідну. З евакуації повернулася до Харкова, у кінці 40-х років почала писати вірші українською мовою. Перекладала беларуських авторів: прозу Я. Бриля, У. Колесника, А. Адамовича, переклала ледь не всю беларуську поезію, починаючи від Янки Купали та Максима Богдановича і до наймолодших сучасників. Як оригінальний беларуський автор почала виступати у 80-х роках. Логіку цієї мовоної еволюції можна лише домислювати.

Чаму пішу беларускаю,
Тлумачыць вам спрабавала.
Але то няўдзячная справа,
Марная. І не бяруся.
Сталася так само яно,
А чаму, таго вы ня рушце.
Пішу беларускаю,
Свайёю пішу моваю.

Духовна Батьківщина і громадянство, наскільки ці поняття ідентичні чи розбіжні? Німецький ідеаліст і романтик Фрідріх Гельдерлін шукав у Німеччині Німеччину, еллінізовану, одухотворену, ці пошуки духовної Батьківщини коштували йому душевнага здоров'я. Він створив свою духовну Батьківщину, свій духовны Єрусалим у поезії. Духовна спрага, туга за Батьківщиною ідеальною — розбудова свого духовнага Єрусалиму — стрижень багатых поезій М. Львович («У Айчыне я сумую аб Айчыне»).

Імяслоў — наша малітва.
Літва (або Літвá).
Крывія (або Крэвія)...
Адно на Усходняя крэсы,
На Северо-Западный край,
Госпадзі, ня дай,
Госпадзі, памагай нам
убараніцца ад ганьбы
Вынесенага з палону
халопскага імяслова.

У руслі пошуків духовної Батьківщини вибудовуецца своя система цінностей, ёй носій. Одне з таких концептуальных понять — образ іdealного «літвака».

Пазнаеце, як стрэнецца ён вам.
Ня рускі, ня жамойцкі.
Ня ляскі ён і, зноў жа, не маскоўскі.
Літвак.
Пазнаеце яго адразу вы.
Бо азавуцца
І гукі вам, і пахі Беларусі —
Літвы.

Ця ідеальная Батьківщина, ідеальная «Літва» — це водночас Беларусь і Україна. Мова для авторки в одинаковій мірі засіб (само)виражэння і пізнання. Мова — стежка до духовнага Єрусалиму. Дві стежкі пробігають паралельно, вони одинакові і різні, як одинакові і різні ўнутрі етико-естетичні виміры. Звідси органічна потреба духу в обох вимірах. На певному этапі творчої эволюціі М. Львович не мисліть своїх поетичных текстаў

в одномовному варіанті. Вони виникають і лягають на папір відразу в двомовному вираженні: беларуському та українському. Двомовності такого порядку в українській літературі не траплялося, навряд чи і в світовій літературі можна відшукати щось подібне. Це явище по-своєму цікаве як об'єкт психологічного, соціокультурологічного та філологічного дослідження. Психологічний аналіз підказує, що стежин мало бути три, на рівні соціокультурних чинників вони прослідковуються чітко. На рівні мовного вираження третя стежина не увиразилася з багатьох причин, одна з них:

Не толькі ідыши даўно зрабіўся экзотыкаю.
Экзотыкаю съярша. А пасъяля ўжо ня дыша
Забытая іншымі, пакінутая душа.

По давно забутій третій стежині їде єврейський предок — «балагола»:

Балагола, пане возу,
Ты бааль, калі папросту,
Пан-бааль, а воз – агола,
Пане возу, балагола.
Едзеш позна, едзеш рана,
Едзеш лукамі й барамі,
Калі поля, калі лесу
І співаеш по-габрэйску,
Па-ўкраїнску й беларуску.
На тры мовы азавуща,
Адгукнуцца на тры песні
Тут, у дома, на Палесці.

Мабуть, саме в такій послідовності і лежать наріжні камені цього духовного Єрусалиму: український, беларуський, єврейський. Бо так склалося біографічно, біографічний шлях виявився автодидактичним, *шляхом самопізнання* через мови. Мова стала тереном кривавих змагань. У мові не може бути дрібниць, втрати тої чи іншої мовної одиниці — то втрата, яка в етико-естетичному вимірі набирає космічних масштабів:

Усё менее знакаў нашых.
Гэты знак бараніў мяkkасыць.
Хтось прыйшоў з ордэрам. Зъняў
Дзевяцьсот трыццаць сёмага...
Трыццать трэцяя... Рэпрэсованы
Беларускае мяkkасыці знак.

Система репресій урізноманітнюється, мовні могильники — не поодинокі у ХХ столітті. Репресовано не лише беларуський м'який знак, було репресовано і лише останнім часом реабілітовано українську літеру ‘г’

витонченій системі репресій з боку чужих і своїх виявилася мова ідиш. Як відомо, втрачається мова, втрачається душа народу, втрачається цілий світ, мовний космос. Мова, її доля, визначає не лише тематику, а весь образно-семантичний лад поезії М. Львович. У час тотальної стандартизації, намагання звести всі засоби вираження до одновимірної інформації, набуває особливої ваги і значення той масштабний мовний експеримент, у який виростає двомовна поетична творчість М. Львович.

Пятрусь Капчык (Ізяслав, Україна)

ШЛЯХІ ЗАДАВАЛЬНЕННЯ АДУКАЦЫЙНЫХ ПАТРЭБ БЕЛАРУСКАЙ ДЫЯСПАРЫ

Перад шаноўнаю грамадою чалавек, які звыш 30 гадоў пражывае за межамі сваёй гісторычнай бацькаўшчыны. Нарадзіўся я на Міншчыне, у былым Рудзенскім (цяпер Пухавіцкім) раёне, на зямлі, якая дала беларусам шэраг майстроў прыгожага пісьменства: Макара Паслядовіча і Алеся Бачылу, Міхася Чарота і Таісу Бондар, Захара Біралу (майго непасрэднага земляка, які нарадзіўся, як і я, у вёсцы Раўнополле) і Васіля Гарбачэвіча, Анатоля Вольнага і Алеся Макарэвіча, Аркадзя Моркаўку і Валянціна Мысліўца, Пятра Рунца і Уладзіміра Хадыку, Сымона Хурсіка ды шэраг іншых. Любобуй павага да ўсяго беларускага ў мяне, бадай, ад маіх бацькоў: Фяліцы Нічыпараўны і Міхася Сымонавіча, якія карысталіся толькі беларускай мовай. Родная мова са мной была ўсюды: у Дагестане, дзе я вучыўся ў мясцовым універсітэце, у Таджыкістане, дзе працаваў у рэдакцыі газеты «Кулябская праўда». Са мной яна і на Україне, дзе я пражываю апошнія 18 гадоў, працуую выкладчыкам рускай і польскай моваў, замежнай літаратуры ў сярэдняй школе №1 г. Ізяслава Хмяльніцкай вобласці, які стаіць на абодвух баках ракі Гарынь, што нясе свае воды ў Беларусь і там уліваецца ў больш магутную Прывпяць...

На Україне пражывае амаль паўмільёна этнічных беларусаў, доля якіх звязана з українцамі, народам, блізкім нам, беларусам, па мове. Ёсць беларусы і ў горадзе на Гарыні, і ў Ізяславскім раёне: паводле апошняга перапісу насельніцтва іх тут пражывала 142 асобы. На сёння, безумоўна, гэтая лічба ўжо саставрэлая, таму што многія асобы беларускага паходжання выехали з Україны на гісторычную бацькаўшчыну ці ў суседнія з Украінай Польшчу, Славакію, Чэхію і нават Германію. Усё як у той прымаўцы: «Рыба шукае, дзе глыбей, а чалавек — дзе лепей!» Эканамічны стан у нашай краіне вельмі цяжкі: нам па паўгодзе і болей не выплочваюцца заробкі і мізэрныя

пенсіі, таму не паварочваецца язык сказаць нешта кепскае ў адрас тых, хто ад'яджае з Украіны, у тым ліку і беларусаў. Асабіста я нікуды з Ізяслава з'яджаць не збіраюся, бо прытрымліваюся іншай прымаўкі: «На адным месцы і камень абрастает!»

І тут нас такіх нямала, мы ведаем адзін аднаго ў твар, часцяком збірамяся ў каго-небудзь, каб пагаманіць па-свойму, абмеркаваць падзеі ў Беларусі, паслушаць беларускую музыку ці паглядзець новы відэофільм пра Беларусь, пачытаць свежыя нумары «Голасу Радзімы» ці «Кантактаяў і дыялогаў», абмяняцца навінкамі беларускамоўнай літаратуры. Нас лучыць наша родная беларуская мова, найстараражытнейшая з усіх славянскіх моваў:

Ільняная і жытнёвая, сялянская,
Баравая ў казачнай красе,
Стараражытная і самая славянская,
Светлая, як травы у расе...

Так хораша і вельмі трапна напісаў пра нашу мову славуты беларускі паэт Пімен Панчанка. На правялікі жаль, абмежаваны ў часе, я не магу ў сваім выступленні рабіць шмат лірыйных адступленняў, дзяліцца сваімі ўспамінамі і назіраннямі, таму перайду цяпер непасрэдна да тэмы свайго выступлення.

Выкладаць рускую мову (а з 1991 г. і польскую) у школе № 1 Ізяслава я пачаў у 1985 г. Мне адразу ж далі і класнае кіраўніцтва ў 4 «Б» класе. У той час у нашай школе былі яшчэ піянеры, якія «падарожнічалі па СССР» не цягнікамі, а праз ліставанне са сваімі аднагодкамі з іншых рэспублік. Па маёй ініцыятыве мы для такога «падарожжа» выбралі Беларусь. Я меў з сабой шмат беларускай краязнаўчай літаратуры, літаратуры для дзяцей, фотаальбомаў з беларускімі краявідамі, паштовак, грам-пласцінак з беларускай музыкай, безліч зборнікаў вершаў беларускіх паэтаў. Як сёння памятаю: у канцы верасня ўвесь клас застаўся на першое пасяджэнне, прысвечанае Беларусі, пад дэвізам: «Беларусь — синё-ока сестра Украіни», якое я пачаў з чытання па памяці верша Сяргея Панізініка «Песня Украіне»:

Калісьці, паміж двух шнуроў пшаніцы
Спynілі двое на мякы плугі,
І з іх адзін называўся ўкраінцам,
І беларусам вызнаўся другі.
Абодва селі, і на родных мовах
Паміж сабой гаворку павялі.
І стала іх ратайская размова
Найпершай дыпламатыяй зямлі...

Закончыў жа другую частку верша па-ўкраінску:

Омріяв Україну Богданович.
На Білорусі каменяр живе.
Бунтарка Січ вогнем століть опалить,
Як вільний вітер плеса сколихне...
Тривожна доля мужнього Купали.
Тарасів дух неспокою збагне...

Далей былі расказы пра Беларусь, яе працавіты народ. Дзеці мелі магчымасць не толькі слухаць мае слова, але і разглядаць альбомы, паштоўкі, гартаць беларускамоўныя кніжкі. Калі наша пасяджэнне завяршылася пад мелодыю славутай «Зоркі Венеры», да мяне падышлі дзве дзяўчынкі, Алеся Кастушэвіч і Аксана Гайшун, якія шчыра прызналіся, што яны таксама беларускі, бо іхня бацькі родам з Беларусі: бацька Алесі ў Ізяславі трапіў з Гродзеншчыны, а Аксаны — з Магілёўшчыны. Дзяўчынкі пашкадавалі, што дома іх ніхто не вучыць беларускай мове, бо маці — украінкі, мовы беларускай не ведаюць, а бацькі (вайскоўцы!) размаўляюць па-рускому... А яны так хацелі б авалодаць беларускай мовай. Пасля гэтага я доўга не раздумваў і, шчыра пагаварыўшы з дырэкторам школы Аляксеем Гуменюком (ципер ён на пенсіі), арганізаваў гурткі па вывучэнню беларускай мовы пад назвай «Мова нашых пабрацімай» (трэба дадаць, што ўкраінская інтэлігенцыя ў Заходній Украіне вельмі прыязна ставіцца да нашай мовы і не разумее тых беларусаў, якія цураюцца такой прыгожай, мілагучнай гаворкі). У гурткі запісаліся дзеці, якія жадалі вывучаць новую для сябе мову. І сярод іх былі не толькі дзеці беларускіх бацькоў або мацярок, а і шчырыя ўкраінцы, і нават дзеці польскага паходжання — усяго запісалася 13 чалавек. Лічба гэтая для мяне стала шчаслівай: менавіта гэтыя трынаццаць «першапраходцаў» зрабілі такую рэклamu гуртку, што ад жадаючых запісацца потым не было адбою...

Сёння першыя мае гурткоўцы ўжо выхоўваюць сваіх дзетак, але з цеплыней успамінаюць школьнія гады, сваё навучанне беларускай мове, просьціца даць ім пачытаць на беларускай мове Уладзіміра Караткевіча ці Івана Мележа, Уладзіміра Арлова або Леаніда Дайнеку, творы іншых беларускіх пісьменнікаў — у арыгінале, па-беларуску! Ад такіх просьбаў співае мая душа: мая шматгадовая праца не прапала дарма... З цягам часу гурткі перарос у гурт беларускай культуры «Зорка Венера», вучні ў ім не толькі вывучаюць граматыку беларускай мовы, не толькі вучацца па-беларуску размаўляць — тут ёсьць вялікі простор для знаёмства з творамі беларускай літаратуры, дасканала вывучаеца гісторыя Беларусі па кнігах Міколы Ермаловіча. Вучні слухаюць беларускі фальклор у грамзапісах, маюць магчымасць чытаць беларускамоўную прэсу: газеты «Голас Радзімы», «Наша слова», часопісы «Кантакты і дыялогі», «Беларусь»...

Безумоўна ж, толькі сваімі сіламі я не змог бы арганізаваць работу гурта на Украіне, дзе няма магчымасці выпісваць беларускамоўную перыёдывку і г.д. Вялікую дапамогу ў наладжванні ўсёй работы нам аказала Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь праз свою Навукова-педагагічную бібліятэку

на вуліцы Захарава ў Мінску (дырэктар бібліятэкі спадарыня Алена Шавелава): менавіта адсюль мы атрымалі ў свой час свае першыя падручнікі беларускай мовы і літаратуры, гісторыі і геаграфіі Беларусі, шмат краязнаўчай, альбомнай, энцыклапедычнай літаратуры, слоўнікаў, дапаможнікаў, мастацкай літаратуры. І на сёння маем усе магчымасці нармальна працаваць на ніве беларускай культуры. Не застаўся ўбаку і Дзяржаўны камітэт па справах рэлігіі і нацыянальнасцей Беларусі, яго рэспубліканскі цэнтр нацыянальных культур таксама дапамог аўдыё- і відэакасетамі з беларускай музыкай (фальклор, сучасныя творы, песні для дзяцей і г.д.). Маем мы і шэраг нотных зборнікаў з беларускімі песнямі, зборнікі п'ес для дзяцей. Прывемны падарунак два гады назад зрабіў нам той жа Дзяржаўны камітэт па справах рэлігіі і нацыянальнасцей (старшыня камітэта — наш зямляк, ураджэнец Хмяльніцкага Аляксандр Білык), які падараў нам тэлевізар з відэамагнітафонам.

Але апошнія гады ў адносінах да нас з боку бацькаўшчыны — цішыня, ніхто намі не цікавіцца, дайшло да таго, што маю заяўку ў Міністэрства адукацыі Беларусі пра летні адпачынак дзяцей-беларусаў на возеры Нарач праста праігнаравалі — нават не палічылі патрэбным даць які-небудзь адказ. Шкада, што бацькаўшчына ад нас адварочваеца, але мы руکі не апускаем, стараемся неяк выкручацца. Адзінае, што цяпер мы атрымліваем з Беларусі, гэта трыв асомнікі штотыднёвіка «Голос Радзімы» (дзякую за гэта Таварыству «Радзіма») і зредку з МАБа — «Кантакты і дыялогі».

9 снежня — галоўнае свята нашага гурта: чарговыя ўгодкі (ужо 109-я) з дня нараджэння аўтара славутай «Зоркі Венеры» М. Багдановіча. Да святкавання мы пачалі рыхтавацца адразу пасля летніх вакацый. І ўсе з нецярплюасцю чакаюць гэтага зімовага дня, каб у чарговы раз з асалодай пачытаць самому (або паслушаць іншых) бессмяротныя вершы паэта, які спіць вечным сном у нашай краіне, на могілках у Ялце. Сёлетніе свята мы назвалі «Час Багдановіча». Яно будзе доўжыцца цэлы год да 110-й гадавіны ў 2001 г., першым годзе новага стагоддзя. На працягу года будзе грунтоўна вывучацца біяграфія Максіма і яго творчасць. У аснову пакладзены томік выдавецтва «Мастацкая літаратура» «Вянок», рэдактарам якога з'яўляецца Л. Законікава. Вельмі хацелі бы мы мець вялікага памеру партрэт паэта, але пакуль што нашы старанні не даюць вынікаў. Мы маєм толькі яго партрэцікі паштовачнага памеру. Вялікі партрэт маєм толькі Янкі Купалы.

Закончыць сваё выступленне хачу вось гэтымі сваімі радкамі:

Да роднай зямлі я
Душою і сэрцам прыкуты,
Куваюць зязолі,
Клякочуць буслы на маёй Беларусі.
Ты радасць мая, Беларусь,
Ты маё гора й пакута,
І ад цябе я ніколі
Не адчураюся,
Не адракуся!

Барыс Цімашэнка (Львоў, Украіна)

СЦЯЖЫНКАМІ ДА КРЫНІЦ:

З ВОПЫТУ ДЗЕЙНАСЦІ ЛЬВОЎСКАГА НАЦЫЯНАЛЬНА-КУЛЬТУРНАГА ТАВАРЫСТВА «БЕЛАЯ РУСЬ» ІМЯ Ф. СКАРЫНЫ

Беларуская дыяспара на Украіне складае адзін працэнт яе насельніцтва. Да пачатку 90-х гг. тэрмін «дыяспара» да этнічных груп не ўжывалася. І толькі нядайна загаварылі аб тым, што ёсьць нацыянальныя меншасці са сваімі праблемамі і пытаннямі. Пасправую зрабіць аналіз дзейнасці беларускай нацыянальнай меншасці на Галіччыне на аснове нацыянальна-культурнага таварыства ў Львове ў апошнія дзесяць гадоў.

Галіччына і яе гістарычны цэнтр Львоў на Украіне займаюць асобае месца. Недарэмна яго называюць П'емонтам свабоды. Львоў заўсёды быў і застаецца месцам скрыжавання і спалучэння цывілізацый, рэлігій, нацый і культур. Асабліва гэта праяўляецца ў час катаклізмаў. Апошнім на нашых вачах быў распад Савецкай дзяржавы, калі ў адну белавежскую ноч рухнуў «непадзельны, магутны». Для многіх гэта было нечаканацю, ды толькі не для Галіччыны: тут заўсёды існавала вальнадумства. Менавіта адсюль, з Львова, пайшоў да Кіева покліч за самастойную і незалежную Украіну. Што тъгыцца нацыянальных меншасцей, то ўпершыню менавіта тут прагучала думка, што яны павінны адчуваць сябе не горш, чым карэнная нацыя (І. Драч, В. Чарнавіл, браты Горані, М. Косіў і інш.).

Украінцы заўсёды добра ставіліся да беларусаў. Варта прыпомніць гісторыю. Пачынаючы з сярэдніх вякоў, калі ўдавалася нейкі час пажыць самастойным жыццём, мы заўсёды сябравалі, гандлявалі, жылі ў цесных і трывалых культурных стасунках. Літаратурныя творы XV–XVII стст. маюць шмат агульных рысаў як для адной, так і для другой культур. Народныя паўстанні, што адбываліся на Украіне, пашыраліся і на Беларусь. Паўстанне 1596 г. пад кіраўніцтвам С. Налівайкі праходзіла пры широкім і актыўным удзеле беларусаў. Казацкая атрады разам з беларускімі сялянамі выступалі ў 1601–1603 гг., а ў 1648-м супраць палякаў паўсталі разам Украіна і Беларусь. Як сведчаць летапісы, шмат беларусаў змагалася ў атрадах запарожскіх казакаў. Нацыянальна-культурнае адраджэнне XIX – пачатку XX ст. адзначалася цеснымі стасункамі ўкраінскіх і беларускіх дзеячаў.

У 90-х гг. пачаўся новы этап эвалюцыі ўзаемасувязей суседніх народаў. У адносінах з нацыянальнымі меншасцямі Украіна вызначылася адразу, асабліва ў заканадаўчым працэсе. Пачынаючы з Дэкларацыі правоў нацыянальных меншасцей ад 1 лістапада 1991 г. Вярхоўны Савет прыняў цэлы шэраг заканадаўчых актаў. Гэта законы «Аб нацыянальных меншасцях», «Аб грамадскіх аб’яднаннях», «Прававы статус іншаземцаў», «Аб свабодзе сумлення і рэлігійных арганізаціях», «Аб мове» і г. д. Іншая справа, як гэтыя законы

выконваюцца. Бо, улічваючы эканамічны стан краіны, нацыянальныя меншасці не маюць нават маральнага права патрабаваць падтрымкі.

Прысутнасць Беларусі на Украіне да пачатку 90-х была амаль умоўнай, непрыкметнай. Як пісаў 90 гадоў таму назад расіянін В. Брусаў: «Яны [беларусы. — Б. Ц.] апошняй ў славянскай сям’і ўступілі на шлях нацыянальнага адраджэння». Зноў жа апошній у Львове ў 1992 г. арганізавалася невялікая суполка беларусаў «Белая Русь» імя Ф. Скарыны. Яна была зарэгістравана 31 жніўня 1992 г. распараджэннем гарадскога Савета народных дэпутатаў. Прыкметным штуршком для такой самаарганізацыі стаў артыкул В. Рагойшы, надрукаваны ў нашай газете «Высокі замок», дзе ён праста прысароміў беларусаў Галіччыны. На той час амаль усе нацыянальныя меншасці на Львоўшчыне ўжо аб'ядналіся і дзейнічалі. Зарэгістравана іх было больш дзесяці.

Як жа склаўся лёс першай беларускай арганізацыі на Галіччыне? Як ужо адзначалася, Львоў на працягу сваёй шматвяковай гісторыі быў месцам злучэння цывілізацый, рэлігій і культур. Таму яго манументальны гістарычны падмурак спрыяле развіццю ўсіх нацый і народнасцей. Усе яны знаходзяць урадлівую глебу для сваіх культур, традыцый, нацыянальных звычак. Пры карпатлівым пошуку розныя нацыянальнасці адшукваюць тут не толькі новыя гістарычныя старонкі жыцця сваіх народаў, а і гістарычныя карані. Праваслаўныя, католікі, мусульмане маюць і адбudoўваюць свае цэрквы, касцёлы і мячэці, свае будынкі, помнікі, нават вуліцы і праспекты. Беларусы ж цешацца tym, што адна з найпрыгажэйшых вуліц носіць імя Ф. Скарыны, у самым цэнтры горада стаіць помнік А. Міцкевічу, цудоўны парк названы імем Т. Касцюшкі, была яшчэ вуліца Мінская, ды ў апошні час яе перайменавалі ў Залатую. І ўжо пазней мы даведаліся, што ў Нацыянальным музеі мастацтва, дзякуючы намаганням мітрапаліта Шаптыцкага, захоўваецца вялікі збор старадаўніх мастацкіх скарбаў беларусаў — ад першадрукаваных кніг Ф. Скарыны і П. Мсціслаўца да знакамітых слуцкіх паясоў. Экспанаты акуратна зберагаюцца, чакаюць навукоўцаў, свайго часу, каб працаўаць на адраджэнне беларусаў, на карысць усяго свету.

У Навуковай бібліятэцы імя В. Стэфаніка, у іншых бібліятэках і архівах знаходзяцца тысячы рэдкіх кніг, выдадзеных у Еўропе ў розныя часы. Многія з іх нават не раскрываліся з моманту выхаду, як, да прыкладу, кніга М. Гарэцкага «Рунь», выдадзеная ў Вільні ў 1914 г.

Амаль усе нацыянальна-культурныя таварысты ў Львоўшчыны, у tym ліку і беларускае, у сваіх статутах падкрэслівалі надпалітычнасць, чиста культуралагічную накіраванасць. Таварыства ж «Белая Русь» у Львове адразу вызначыла сваю пазіцыю наконт адносін да тытульнай і іншых нацый. Калі сформуляваць гэта коратка, будзе гучаць так: «Трэба шчыра і свядома любіць Украіну і пры гэтым манкуртамі не быць». Унутры таварыства існавала табу на абмеркаванне якіх-небудзь кроکаў усяго спектра палітычных плыняў як на Украіне, так і ў Беларусі. За межамі ж таварыства

нікому не забараняеца быць камуністам ці рухаўцам. Толькі на такой, шырока дэмакратычнай, аснове можна было пачынаць гуртаваць, аб'ядноўваць беларусаў.

Тут варта ўспомніць тых, хто першымі склаў касцяк таварыства. Гэта — Ніла і Іосіф Ракаўчукі, А. Сергіенка, А. Сянько, С. Кулікоў, Р. Матышчук, В. Каараткевіч, Б. Цімашэнка і інш. У шырокая расчыненая дзвёры ўвайшлі розныя беларусы і па паходжанню, і па пашпарту — расійскія, украінскія. Пераважная большасць — людзі сталага ўзросту, што ў далейшым мела важнае значэнне. Яшчэ раз гэта пацвердзіла меркаванне, што нічога ў гісторыі бяследна не знікае: людзі, якія ў сваёй маладосці глынулі з хвалі адраджэння 20—30-х гг. ХХ ст., раптоўна абудзіліся і ў пачатку 90-х. Яскравы прыклад гэтаму — 90-гадовы беларус Рыгор Яўневіч. Некалі ён быў завадатарам адраджэнскага руху і праз 60 гадоў не толькі загаварыў на чысцоткай беларускай мове, а ясна ўспомніў шчаслівія гады сваёй маладосці. Што ж тычыцца моладзі, ды і людзей сярэдняга ўзросту, то іх было значна менш, бо выхоўваліся гэтыя пакаленні на інтэрнацыянальным кодэксе, дзе адрес — не дом і не вуліца, а Савецкі Саюз. Для іх нацыянальнае адраджэнне мала зразумелае і нават нецікавае: іншы час, іншыя песні.

Між тым, работа працягвалася. Акрамя розных бюраўратычных, арганізацыйных і іншых клопатаў, наспявала неабходнасць правядзення масавых мерапрыемстваў і презентацый, каб нарэшце голасна заяўіць грамадскасці і ўладам, што беларусы ў Львове прысутнічаюць не толькі віртуальна.

І першым па-сапраўднаму масавым мерапрыемствам стала вечарына, прысвечаная дню нараджэння класіка беларускай літаратуры, аднаго з падзвіжнікаў беларускага адраджэння М. Гарэцкага. Адбылася яна ў львоўскім Доме акцёра. На вечар сабралася каля 100 беларусаў, запрасілі нашых украінскіх сяброў, прадстаўнікоў улады, іншых таварыстваў. З Мінска прыехаў тагачасны старшыня управы ЗБС «Бацькаўшчына» Я. Лецка. Ён зрабіў грунтоўны даклад пра дзейнасць і жыццё выдатнага беларуса. З Мазыра прыехаў ансамбль «Радаўніца» пад кіраўніцтвам М. Тураўца. Трэба сказаць, што мазыране прывезлі не толькі прыгожую музыку нашага краю, а і кава-лачак яго душы, духмянай, як спелае жыць, празрыстай, як беларускае неба. Усё гэта разам зліло і акрыліла маладую грамадскую арганізацыю.

Пра беларусаў пачалі пісаць газеты, адгукнуліся радыё, тэлебачанне, загаварыла грамадскасць Львова.

Многія з нас імкнуліся загаварыць, заспіваць па-беларуску, і няхай не ва ўсіх гэта ладна выходзіла, усё ж, здаецца, надламіўся абруч манкуртызму. У старых куфрах былі адшуканы даўнія, вышытыя яшчэ бабулямі ручнікі і абрусы, малюнкі і пейзажы роднае прыроды — усё гэта склала выстаўку «Мой родны кут», якую наладзілі Ракаўчукі. Гучна святковаліся нашы народныя святы — Каляды, стары Новы год, Нараджэнне Хрыстова, Дзень Перамогі. Усё гэта садзейнічала пашырэнню беларускай грамады ў Львове, складанню яе добраға іміджу.

Але, як вядома, колькасць не заўсёды пераходзіць у якасць. Знайсці сцежкі да жывародных крыніц беларускасці — гэта і ёсць найважнейшая задача згуртавання. Рух павінен быць у розных напрамках, бо і крыніцы, бывае, б'юць у самых неверагодных месцах. Беларуская народная песня, паэзія, як і літаратура ўвогуле, — першыя і самыя, відаць, даступныя жывівія крыніцы неўміручасці наццы. Песня прыйшла ў таварыства неяк сама сабой, без прымусу, як доўгачаканая і вельмі шаноўная госця. Помніцца, як аднойчы на сяброўскай сустрэчы адна з жанчын густым насычаным сапрана зацягнула песню «Ой, рэчанька, рэчанька, чаму ж ты няпоўная...». Спачатку здалося, што песня не зусім да месца: ішла сур’ённая гаворка... Зала прыціхла, а ў цішыні лілася песня. Яе падхапілі яшчэ некалькі галасоў, ламаючы ўшчэнт і рэгламент, і працэдуру пасяджэння.

Трэба было крыху намаганняў, каб не згасла гэтая святая свечка. За справу ахвоча ўзяліся нашы сябры, аматары хору Алесь Сянько, Ліля і Людміла Ракаўчук, прафесійны музыка Мікалай Дрожжа. Нарэшце арганізавалася каля 30 чалавек, і пасля некалькіх рэпетыцый у Львове загучаў беларускі хор. Першай у рэпертуары была песня «Радзіма» (музыка М. Слізкага, слова І. Цітаўца), саліравала тады Вольга Луцай. Рэпергуар пашыраўся не толькі беларускімі, а і ўкраінскімі, рускімі песнямі. Усё дужэй гучалі «А ў полі вярба», «Жураўка», «Каліна», «Рэчанька», «Бярозы». І калі ў Львове было аб’яўлена аб правядзенні фестывалю культуры нацыянальных меншасцей, беларусы не былі папялушкимі ці бязроднымі, бо мелі сваю мову, сваю песню.

Незабыўнымі сталіся і сустрэчы з беларускімі дзеячамі мастацтваў, якія на той час даволі часта прыязджалі ў заходнюю століцу Украіны. Акадэмічны тэатр імя Я. Купалы і Вялікі оперны, народны ансамбль «Радаўніца» з Мазыра, артыстка Т. Мархель і іншыя шмат добрага дадалі ў нашу скарбніцу беларушчыны.

Можна згадаць і шмат іншых імпрэзаў і мерапрыемстваў. Але паўстаюць і балочыя пытанні: што нам не ўдалося дасягнуць і — чаму? На іх і хочацца спыніцца трохі падрабязней. Мы добра разумелі, што без уключэння ў актыўную дзейнасць моладзі, нашых дзяцей, унукаў, спадзявацца на які-небудзь поспех, тым больш працэс адраджэння нацыянальнай меншасці ў Галіччыне, — справа безнадзейная. Задумалі і пачалі працаваць над стварэннем у Львове беларускай нядзельнай школы. Здавалася, усе аб’ектыўныя перадумовы ёсць: і настаўнікі адшукаліся, і абласны ды гарадскі аддзелы народнай адзінкі падтрималі, і Айчына адгукнулася наконт падручнікаў, методык, кніг. Не хапіла аднаго — жадаючых навучацца роднай мове. Аказалася, няма жыццёвой патрэбы, сённяшняга інтэрэсу, не бачыліся перспектывы. А мо і не хапіла дзесяці нашай упартасці?

Яшчэ акрэслілася такая праблема: няма беларускіх кніг на Украіне, акрамя тых, што здаўна ляжаць у сховішчах. Не намагайцеся знайсці што-небудзь ў кніжных крамах, нават у аддзелах замежнай літаратуры бібліятэк, дзе ёсць усё, на усіх мовах — ад армянскай да японскай. Але ж менавіта

Беларусь, першай праз свайго сына Ф. Скарыну, навучыла славянскі свет кнігадрукаванню. Здавалася, вось яна — не проста сцежка, а цэлы шлях — забыты, і досыць яго расчысціць, як ажыве беларуская кніжка, забурліць беларускае жыццё вакол яе. Перш-наперш трэба ўсе сабраць, зрабіць даступнай. Шчыра дапамаглі нам у гэтым і Згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына», і Міністэрства культуры Беларусі ў асобе тагачасных міністра Я. Вайтовіча, супрацоўніка міністэрства І. Яновіча, Нацыянальная бібліятэка Беларусі ў асобе Л. Марчанка, гарадскі аддзел культуры Мазыра ў асобе загадчыка М. Сузько і шмат іншых украінскіх і беларускіх сяброў таварыства. У выніку сабралася каля тысячы добрых кніжак. Гарадскія ўлады і асабіста дырэктар бібліятэкі імя Лесі Украінкі Т. Церашчук пайшлі наступрач, выдзелілі памяшканне і размясцілі цэлы аддзел беларускай літаратуры ў Цэнтральнай гарадской бібліятэцы.

З цягам часу ўсё больш і больш наспявала неабходнасць у сваім кутку. Улады Львова далі прытулак і беларускаму таварыству: здалі ў арэнду асобны будынак па вуліцы Ваберскага, 14.

Наступным крокам была беларускамоўная радыёпраграма на Львоўскім радыё. З дапамогай украінскіх прыхільнікаў беларускай мовы і культуры, ужо названага дэпутата М. Косіва, дырэктара Львоўскага радыё В. Брухалія, галоўнага рэдактара П. Запатычнага, рэдактара С. Паповіча нарэшце ў 1994 г. удалося праціснуцца ў радыёпрастору Львоўшчыны з праграмай «20 хвілін па-беларуску», якая ў далейшым атрымала назыву «Весткі з Беларусі».

Моцным аргументам на карысць беларусаў стала і выступленне на трыбуне Вярхоўнай Рады Украіны тагачаснага старшыні Вярхоўнага Савета Беларусі М. Грыба, калі па прапанове ўкраінскіх парламентарыяў ён пра маўляў па-беларуску. Можа, упершыню так натуральна лягла беларуская мова на ўкраінскую душу... Якая яна мілагучная і зразумелая, чаму ж ёй не гучаць на Галіччыне? У аснову перадач мы паклалі гістарычную спадчыну, традыцыі і звычкі нашага народа, здабыткі нашай культуры, творчасць знамітых песняроў, якія ў розныя часы ўславілі свой род, і, галоўнае, мову як генетычны код нацыі. Цэлы цыкл праграм склалі паводле надзвычай узнёслай паэмы ў прозе пра Беларусь і беларусаў У. Караткевіча — «Зямля пад белымі крыламі», не забыўшы падкрэсліць, што менавіта на Украіне гэтая цудоўная кніжка ўпершыню пабачыла свет. Пазнаёмілі слухачоў з выдатнымі асобамі зямлі беларускай, пачынаючы ад прападобнай Ефрасінні Полацкай, Францыска Скарыны да нашых сучаснікаў, выхадцаў з Беларусі, якія сёння прыносяць славу і гонар не толькі Беларусі, а і ўсюму чалавецтву. Перадачы, прысвечаныя знакамітаму авіяканструктару П. Сухому і ядзершчыку-фізіку Б. Кіту, пісьменніку В. Быкову і паэту Н. Гілевічу выклікалі натуральны гонар за Беларусь. Мы імкнуліся рабіць перадачы максімальная аб'ектыўнымі, але здаралася, што думкі людзей разыходзіліся.

Шмат узнёслых водгукau прыйшло пасля перадачы пра Арыю Матышку з яе ўдзелам. У ёй апавядала аб тым, як юную патрыётку ўлады асуздзілі

толькі за тое, што яна больш за іншых любіла сваю неньку-Украіну. У лагерох Інты А. Матышук сустрэлася з нашай славутай паэткай Л. Геніуш. Гэта сустрэча зблізіла сябровак па бядзе на ўсё астатніе жыццё. Выпадковая сустрэча ў тым жа лагеры з беларусам, ціпера вядомым у Львове хірургам Расціславам Матышуком, завяршылася стварэннем шчаслівай беларуска-ўкраінскай сям'і. Добра ўспрымаліся перадачы пра сябра таварыства Р. Яўневіча, беларускую дынастыю Ракаўчукоў, ветэранаў вайны А. Сергіенку, Ф. Шчуку і іншых. Прывітанні з нагоды святаў, дзён нараджэння, асабістых падзеяў у жыцці амаль кожнага сябра таварыства былі чаканымі і заўсёды знаходзілі месца ў перадачах. Беларускія песні і вершы, мілагучная беларуская мова выходзілі далёка за межы Львова, на прасторы Галіччыны.

На жаль, няма магчымасці прывесці хаця б найбольш харктэрныя водгукі на ўсе сто нашых беларускамоўных праграм.

Не менш узрушаных пісъмаў, званкоў і нават тэлеграм прыйшло ўлетку 1997 г., калі праграма раптоўна спыніла сваё існаванне. Можа, улады і мелі свае меркаванні, ды толькі тое, што радыёфірная палітра Львоўшчыны значна паблякла, ніхто не аспрэчвае.

Адной са сцежак да беларускіх крыніц была пракладзена амаль па цаліне — гэта першая беларускамоўная газета «Беларус Галіччыны». Мы імкнуліся, каб яна стала арганізаторам беларускай дыяспары. Справа ў тым, што беларусы — амаль адзінай нацыя на Украіне, якая ў маштабе дзяржавы не была арганізаванай. Тыя спробы, якія рабіліся ў Кіеве ці Харкаве «зверху», нагадваюць вядомыя фінансавыя піраміды накшталт «МММ» Маўродзі. У канцэпцыю сваёй газеты мы заклалі старую, яшчэ «нашаніўскую», ідэю — кансалідацыя беларусаў на Галіччыне, развіццё мовы і культуры. Безумоўна, мы ведалі свае магчымасці і не прэтэндавалі на такі ўзровень і маштаб, як у свой час «Наша ніва». Але не ставячы высокай мэты — не даб'ешся і малой. У той час таварыства ў Львове ўжо мела нядрэнныя вынікі сваёй працы, заўважаныя ўладамі і грамадскасцю не толькі Львова, але і Украіны, і Беларусі. Так, Надзвычайны Пасол Рэспублікі Беларусь на Украіне Віталь Курашык у лісце ў рэдакцыю пісаў: «Таварыства «Белая Русь» праводзіць важную культурна-асветную працу нацыянальнага адраджэння сярод беларусаў Галіччыны, з павагаю адносіцца і цесна супрацоўнічае з украінцамі і рускімі, палякамі і армянамі, татарамі і іншымі нацыянальнасцямі Львова, а сёння новы важны крок у гэтым напрамку — выйшаў першы нумар беларускамоўнай газеты на Украіне. Ад усяго сэрца віншую вас!»

Узнёсла адгукнуўся на выхад газеты і знакаміты паэт, былы сябра рады Беларускага зямляцтва ў Львове С. Панізьнік. Шчыра радаваліся і клапаціліся нашы ўкраінскія сябры. Міністр па справах нацыянальнасцей Украіны падтрымаў газету матэрыяльна. Прывітанні дасылалі дзесяткі людзей з Львова, іншых гарадоў Украіны і блізкага замежжа. Асабліва чулымі былі лісты П. Капчыка з Хмяльніччыны, Р. Яўневіча з Львова, П. Сакальскага з Харкава, А. Гаўрылюка з Польшчы і інш.

Але пасля першай акрыленасці ад таго, што газету заўважылі, чытаюць, наступіла будзённая праца па выпуску газеты. На яе старонках з'явіліся цікавыя артыкулы і матэрыялы: «Шэсце Максіма Багдановіча» С. Панізьніка, «Ні шчасця, ні гонару, ні славы» Р. Ягелончыка, «Горкі смак Перамогі» В. Быкава, «Я заклінаю Вас» Н. Гілевіча. Пабачылі свет і нарысы пра нашых землякоў, якія жывуць у Львове. Газета часта раскрывала нам вочы на тое, каб убачыць, якія людзі, якія «зоркі» жывуць побач з намі. Яна таксама нагадвала землякам аб роднай прыродзе, аб клопатах і трывогах беларускага народа. Не маглі мы не кранацца і вострых палітычных працэсаў. Гэта хітрыкі — нібы можна абысціся без палітыкі, асабліва тады, калі вырашаюцца пытанні жыцця ўсяго народа, яго перспектывы.

І ўсё ж на восьмым нумары газета «Беларус Галіччыны» памерла. Стала зразумела, што газета можа быць выразнікам інтэрэсаў толькі арганізацыі аднадумцаў, якім на той час не з'яўлялася таварыства «Белая Русь». Выданне не магло быць вольным і адначасова залежным ад усяго таварыства. Гэта і прымусіла нас на руінах былога газеты стварыць новую, незалежную ні ад каго, акрамя самой рэдакцыі, — «Галіцкая рунь». Чаму Галіцкая, зразумела, а «рунь» — гэта страдаўняе беларускае слова, якое азначае зялёныя азімыя ўсходы з божжам, — так нам прадстаўляеца палоска адраджэння беларускай дыяспары на Галіччыне. Ці прыхопіць яе новымі замаразкамі, ці высушаць сухавеі, ці падымецца і нальеца буйным коласам, — ўсё залежыць ад ходу гісторыі і ад таго, як людзі будуць працаваць на яе. Газета ж павінна несці высокую, «нашаніўскую» місію, нягледзячы ні на што.